

CENTRAL ASIAN JOURNAL OF LITERATURE, PHILOSOPHY AND CULTURE

eISSN: 2660-6828 | Volume: 04 Issue: 06 June 2023
<https://cajlpcentralasianstudies.org>

O. Genri Hikoyalarida Milliy-Madaniy Qarashlarning Aks Etishi

Nasridinova Sitora Utkirovna

Zarmed universiteti Tilla kafedrasi ingliz tili o'qituvchisi

Received 23th Apr 2023, Accepted 23th May 2023, Online 24th June 2023

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Amerikalik yozuvchi O. Genri hikoyalaridagi qahramonlar xususiyatlari, va aynan shu qahramonlar orqali kitobxonga yetkazib berilgan amerikacha milliy- madaniy qarashlar, ya'ni stereotiplar tahlil qilingan. Har bir hikoya xarakterlarining vataniga bo'lган sadoqati, Amerika xalqining o'ziga xos mehrmuhabbati, ulkan shaharlar salobatining hamda yon atrofda yashaydigan odamlar e'tiborining qahramonlarga ta'siri haqida mulohaza yuritiladi.

TAYANCH TUSHUNCHALAR: Amerika adabiyoti, hikoya, milliy- madaniy qarashlar, o'ziga xos yozuv uslubi, kutilmagan nihoya.

Kirish. Uilyam Sidney Porter hayotining og'ir sharoitlari unga Qo'shma Shtatlardagi hayotning to'liq va ko'p xususiyatli ta'rifini taqdim etishga imkon berdi. O. Genrining qisqa hikoyalari geografik va tematik jihatdan uning hayot yo'lini aks ettiradi, desak noo'rin bo'lmas. O. Genri hikoyanavisligi ham yozuvchining o'zi, ham u uchrashgan, tinglagan va kuzatgan minglab odamlarning xilma-xil hayotiy tajribasini o'zida mujassam etgan. U qalam ostiga olgan hikoyalar Amerika Qo'shma Shtatlarining janubiy hamda g'arbiy shaharlari tabiat, urf-odatlari, an'analari, muhitini, mamalakat sharqiy qismining sanoat va tijorat sohasini, qolaversa, Markaziy va Janubiy Amerikaning bir nechta respublikalarini qamrab oldi. Yozuvchi ijodida Nyu-York hayotiga oid hikoyalar miqdoriy jihatdan ustunlik qiladi. Davriy nashrlarda chop etilgan individual hikoyalardan tashqari, O. Genri butunlay Nyu-Yorkka bag'ishlangan: *The Four Million* (1904), *The Trimmed Lamp* (1907), *The Voice of the City* (1908), *Strictly Business* (1910) kabi bir nechta to'plamlarni nashr etdi. Ushbu qissa va hikoyalar eng ko'p yozuvchining o'z vatanida yuksak darajada qadrlanadi. Teodor Ruzvelt Qo'shma Shtatlar Prezidenti bo'lgan paytida, O. Genrining kambag'al sotuvchilar, kotiblar, ofis ishchilari hayoti haqida so'zlab beruvchi qisqa hikoyalari uni ba'zi ijtimoiy islohotlarni amalga oshirishga majbur qilganini aytdi. "When Theodore Roosevelt became involved in a New York City campaign during 1912–13 to improve the wages of female store and office workers, he was reported to have attributed his awakening to the O. Henry stories that had appeared nearly a decade earlier."¹

¹ <https://www.loa.org/news-and-views/1873-o-henry-an-unfinished-story>

O. Genri o'z hikoyalarini keng kitobxonlar ommasiga tayangan holda davriy nashrlarda chop etdi. O'zi esa, adabiy kunlik ishchi sifatida, ba'zan o'zini Nyu York kotiblari bilan yaqinlashtirdi. "Genteel tradition"² adabiyoti va neoromantiklar asarlari orasida uning qisqa hikoyalari ulkan ijtimoiy ahamiyatga ega edi. O. Genrining birinchi biografi C. Alphonso. Smit 1916 yilda shunday deb yozgan edi: "*It is O. Henry's distinction that he has enlarged the area of the American short story by enriching and diversifying its social themes. In his hands the short story has become the organ of a social consciousness more varied and multiform than it had ever expressed before.... Beneath the power to observe and the skill to reproduce lay a passionate interest in social phenomena which with him no other interest ever equalled or ever threatened to replace.*"³ – "O. Genrining farqli jihat shundaki, u Amerika qisqa hikoyalarini ijtimoiy mavzular bilan boyitdi va shakllantirdi. Hikoya aynan u sababli ijtimoiy ongning bir a'zosi sifatida har qachongidan ham kengroq va xilma-xillikka erishdi ... Kuzata bilish qobiliyati va ularni aks ettira bilish san'ati ostida ijtimoiy hodisalarga bo'lgan otashin qiziqish yotadi." Boshqa tanqidchilar esa, aksincha, O. Genrini "ijtimoiy hodisalarga qiziqmaslik"da aybladilar. Buning ham o'ziga xos mantig'i bor edi: yozuvchi hech qachon ijtimoiy adolatsizlikdan g'azablanib qoralamagan, lekin uning ijodini umuman asotsial deb atash nojoiz.

XX asr boshlarida, O. Genri o'zining yozuvchilik faoliyatini endigina boshlagan davrda Amerika jadal sur'atlarda rivojlna boshladи. Mamlakatdagi iqtisodiy va siyosiy vaziyat ziddiyatli va murakkab edi. Aholining asosiy qismi nihoyatda vatanparvar, o'z ona yurti shon-sharafi uchun jomini ham berguvchi xalq edi. Janublik O. Genri siyosiy shiorlarga shubha bilan qaragan. Unga vatanparvarlik takabburligi, "yulduzlar va chiziqlar" dan zavqlanish, Amerika orzusining jo'shqinligi yo'q edi. U saxovatpesha millionerlarning xayriya ishlariga kinoya bilan qarardi. A. Levidova⁴ ta'kidlaganidek, "O. Genrining qisqa hikoyalarida bizning ko'z oldimizda heterojen tamoyillarning mexanik birikmasi yoki realistik manzara fonidagi oddiy romantik tasvir emas, balki yozuvchining uyg'un dunyosi gavdalananadi. Vaqt tempi, ritmi, ruhi - chuqur bo'lmasa ham uning o'ziga xos ziddiyat va to'qnashuvlari, kundalik hayotdagi absurd va kichik fojalarining grotesk komediyalari – mana shu omillar **"O. Genri Amerikasi"** tushunchasini aniqlaydigan o'ziga xos xususiyatlar sanaladi. O. Genri qalam ostiga olgan asosiy joy Nyu-York. Yozuvchi uni qarama-qarshiliklarga to'la, lekin baribir go'zal va jozibali "shaxs" sifatida qabul qiladi. Nyu-York eng ko'p qisqa hikoyalar mavzusi hisoblanib – ularning soni bir yuz ellikka yaqin. Nyu-York qisqa hikoyalari xronotopining fazoviy komponenti vertikal sifatida ifodalanishi mumkin. Osmono'par bino, qo'lini ko'targan Ozodlik haykali amerikaliklarning ijtimoiy zinapoyaning cho'qqisiga chiqish, hayotda muvaffaqiyat va yuksalish istagining ramzidir. Nyu-York qisqa hikoyalari qahramonlari o'zlarining ahvolini yaxshilashga, kamida bir qadam yuqoriga ko'tarilishga intilishadi. Ularning har birining o'z maqsadi bor: yo maoshini biroz oshirish, yoki boshini aylantiruvchi martabaga erishish yoki millionerga uylanish.

Natijalar va ularning muhokamasi. O. Genrining qahramonlari odatda - "kichkina odam", "tosh o'rmon" aholisi. U ko'p qiyofada namoyon bo'ladi - xizmatchi, sotuvchi, kichik xodim, o'g'ri, tovlamachi, qallob va yaxshi hayot izlab kelgan provintsiyalik. Shunga o'xshash mavzuni yoritib beradigan o'zbek adabiyotida asosiy e'tibor ijtimoiy tengsizlik, tahqirlash, "kichkina odamning" qaramligi, uning ruhiy azobiga qaratiladi. Ushbu qahramonlar kamtarlik bilan azob chekishadi yoki isyon qiladilar, o'zlarining tahqirlarini va dunyoning

² <https://www.encyclopedia.com/history/culture-magazines/genteel-tradition#:~:text=The%20term%20%22genteel%20tradition%22%20was,an%20encourage%20conservative%20political%20reform>

³ Smith, C. A. (1925). O. Henry biography. Doubleday, Page. & Company Garden City, N. Y. and Toronto.. P. 204-205

⁴ Левидова, И. М. (1973). О'Генри и его новелла. Москва.

global adolatsizligini qattiq his qilishadi. O. Genri qahramonlari o'zlarining vaziyatlarini keng miqyosda amalga oshirishga intilmaydilar. Uning ko'plab qahramonlarining deyarli hech biri taqdirdidan xafa bo'limgan, qasos olmagan yokiadolatsiz tartibni la'natlamaydi. Ular chinakam amerikaliklar, quvnoq, optimist, o'z ishlarini imkon qadar yaxshi bajaradilar, eng yaxshisiga, o'z imkoniyatlariga, yaqin atrofda yashaydigan odamlarga umid qilishadi. Nyu-York haqidagi to'plamlardan biri "The Voice of The City" deb ataladi. Uni shu nomdag'i qissa ohib beradi. Qahramon hikoyachi, jurnalist Nyu-York ovozi nimaga o'xshashligini aniqlash istagi bilan mashg'ul bo'ladi. U shaharliklar bu ovozni qanday eshitishini bilishga harakat qiladi. Muxbir buni shunday izohlaydi: "*Bizda orolga tiqilib qolgan to 'rt million odam bor... Bunday kichik makonda juda ko'p miqdordagi oddiy elementlarning to'planishi ma'lum bir shaxsning paydo bo'lishiga olib kelishi mumkin emas, uning og'zaki o'zini-o'zi ifodasi ma'lum bir umumiyoq'iz orqali sodir bo'ladi*"⁵. Qahramon qiz do'stiga murojaat qiladi, u barcha shaharlarning ovozi bir xil, deb javob beradi. U bufetchining oldiga boradi, lekin u oxirigacha tinglamasdan, mehmonning chaqirig'iga yuguradi. Javob o'rniiga tanish politsiyachi jurnalistdan yosh xotinini o'pisht uchun uyiga yugurib ketayotganda bir necha daqiqa o'z lavozimida turishini so'raydi. Ko'chada uchrashib qolgan shoir qahramonni tinglab tugatmay, uchrashuvga shoshilayotgan ajoyib qiz haqida gapira boshlaydi. Gazeta sotadigan bola, singlisining tug'ilgan kuni bo'lganligi sababli, behuda gaplarni davom ettirishga vaqt yo'qligini va uning sovg'asi uchun o'ttiz sent ishlab olishi kerakligini qattiq javob qildi. Har bir inson o'z biznesi, baxt izlash bilan band, sevgiga berilib ketadi yoki pul topish haqida qayg'uradi va bularning barchasi birgalikda qahramon ovozini eshitishni istagan "shaxsni" tashkil qiladi. Darhaqiqat, bizning oldimizda yozuvchining umumlashtirish yo'li bilan ma'lum bir invariant yaratishga, ushbu etnik-madaniy stereotipning umumiy xususiyatlarini ko'rsatishga bo'lgan yarim ongli urinish turibdi.

Bir nechta hikoyalar qahramoni Nyu-Yorkning o'zi. Bu muallifda eng ziddiyatli tuyg'ularni uyg'otadi. Bu hayrat, qo'rquv, nafrat, charchoq va muhabbatdir. "The Duel"⁶ qissasida O. Genri Texasdan uni zabit etish uchun kelgan ikki do'sting Nyu-York bilan "jangini" ko'rsatadi. Yozuvchi romanga yozgan muqaddimasida metropoliyadagi ikki provinsiyalik qissadan avval shaharning odamlarni kuch-quvvat uchun sinovdan o'tkazuvchi o'ziga xos shaxs sifatidagi bahsini aytadi: "*New York City is inhabited by 4,000,000 mysterious strangers; ... They came here in various ways and for many reasons. But every man Jack when he first sets foot on the stones of Manhattan has got to fight. Your opponent is the City. You must do battle with it from the time the ferry-boat lands you on the island until either it is yours or it has conquered you. It is the same whether you have a million in your pocket or only the price of a week's lodging. The battle is to decide whether you shall become a New Yorker or turn the rankest outlander and Philistine. You must be one or the other. You cannot remain neutral. You must be for or against--lover or enemy--bosom friend or outcast.*"⁷ Bundan tashqari, yozuvchi bu vaziyatni tasvirlaydigan ikkita taqdirni modellashtiradi. Texaslik do'stlardan biri tadbirkor bo'lishni orzu qilgan va biznesmen bo'lgan. To'rt yil o'tgach, restoranda do'sti bilan uchrashganida, u biznesmen kerak bo'lgan tarzda o'zini tutadi: "Bir ishbilarmon mart oyidagi shamol kabi restoranga bostirib kirdi, shlyapasini piyodaga tashladi, o'zi uchun o'rnatilgan stulga yiqildi va uni ushlab oldi. Rassom boshini qimirlatib qo'ymasdan oldin, menu va pishloqdan boshqa hamma narsani buyurdi". Ishbilarmonning do'sti, she'riy tabiat, bu o'zgarishni taslim bo'lish deb biladi. U o'zining shahar bilan duelini har qanday holatda ham o'ziga xosligini saqlab qolish, o'rnatilgan standartlarga bo'y sunmaslik zarurati sifatida qabul qildi. U do'stiga: "Billi, sen o'libsan. Shahar seni yutib yubordi. U seni o'z qiyofasida o'zgartirdi va

⁵ Henry, O. (1908). The Voice of The City. Further Stories of the Four Million. Mc.Clure company. New York. PP. 3-6.

⁶ Henry, O. (2008). The Duel. The Library of America. New York. PP. 382-386.

⁷ Henry, O. (2008) The Duel. The Library of America, New York. PP 382-386.

senga muhr bosdi. Sen bugun men uchratgan o'n ming kishiga shunchalik o'xshaysanki, seni faqat kirning zig'iringizga qo'yan izlari bilan farqlash mumkin. Biroq, tadbirkorning e'tirozlarining o'ziga xos sababi bor, albatta: "Ha, endi men tantanali marosimlarda ko'k shim va chiziqli kamzulli alpaka ko'ylagi kiymayman. Siz shahar meni o'z naqshiga solib qo'yanini aytasiz. Xo'sh, namuna yomonmi? ...Hech narsa, bu yer ostidagi eski Shumi shaharchasi menga juda mos keladi. U menga kerak bo'lgan narsani beradi. Men G'arbni butun dunyo deb o'ylardim. Men cheksiz kengliklarimiz haqida xirillab baqirdim Ammo keyin men Nyu-Yorkni hali bilmasdim, Jek. Men Nyu-York uchunman - metrodan osmono'par binolarning tomlarigacha". Qahramon G'arb va Sharqning fazoviy timsollarini belgilab, vertikal - Nyu-Yorkni chizadi va maklonni - G'arbni eslatadi. U aniq yuqoriga intilishni afzal ko'radi, hayotining barcha asosiy qadriyatları vertikalda joylashgan. Qahramonning o'zini ochib berishi uning san'atdagi ustuvorliklari tizimi orqali sodir bo'ladi: u do'stidan so'raydi: "*Aytgancha, siz bu odamni - Kruzoni eshitdingizmi? Men uni, haromini kimsasiz orolga surgun qilgan bo'lardim, lekin xotinim meni ketishga majbur qildi. Yo'q, menga Meri Irvin va Uillardni bering*". Bill hatto buyuk qo'shiqchi Enrike Karuzoning ismini ham eslay olmadi, uning qo'shiq aytishi biznesmenga operadan ko'ra mashhur komediya chilarni eslatdi lekin zavq bermadi. Tadbirkor pul evaziga oladigan zavqlarini- mashina haydashni, millionerlar bilan uchrashishni bittalab sanadi. Bu yerda u shunday deydi: "*Men ikki kishi ustidan tramvay ketayotganini ko'rdim va kechqurun Edna Meyni teatrda tomosha qildim*". Bu odam o'yin qoidalarini qabul qildi, ular yaxshi yoki yomon bo'lsin, unga to'liq mos keladi. Rassom Nyu-York panegirikasiga javoban temperamentli monologni taqdim etib, shaharni o'ziga xos antigumanistik boshlang'ich sifatida belgilaydi: "*Bu shahar mamlakat qonini so'rayotgan vampirdir. Agar xohlasangiz, bu hatto vampir emas, balki qonxo'r but, Moloch, mamlakatning go'zalligi, beg'uborligi va dahosi o'lpon to'laydigan yirtqich hayvondir ... Men undan nafratlanaman, qanday qilib faqat gunoh yoki infektsiyani yomon ko'rishingiz mumkin. .. Men uning buyukligi va qudratidan nafratlanaman ... Men boylik hukmronlik qiladigan, zodagonlar tomonidan boshqariladigan shaharga chidashim mumkin edi, lekin bu yerda eng qorong'u, qabih unsurlar hokimiyatda. O'zini yuksak madaniyatli deb da'vo qiladigan bu qo'pollik; bu pastlik o'z kuchini tasdiqlaydi; boshqa odamlarning barcha qadriyatları va fazilatlarini inkor etuvchi bu torlik! Menga sof havo va G'arbning ochiq qalbini bering; imkonim bo'lsa, ertaga o'sha yerga borardim*". Uyga qaytib, rassom ochiq deraza oldiga o'tiradi va tunda shahar panoramasiga qaraydi: "Uzoq pastda shahar yotardi - hayoliy binafsha tush. Uylar balandligi va shakli teng bo'limgan, xuddi chuqur va injiq oqimlar bilan chegaradosh qoyalarning singan konturlari kabi edi ... Bu ajoyib, shafqatsiz, hayratlanarli, sehrli, halokatli, buyuk shaharning fonida edi ... Va bu binafsha va binafsha rang tubidan shaharning ruhi kabi, hayotni tashkil etuvchi tovushlar, hidlar va hayajonlar paydo bo'ldi ... U erda, pastda, dunyoning to'rt chetidan to'planishi mumkin bo'lgan barcha yaxshilik va yomonlik yotadi, ular yorug'lik, zavqlanish, asir qilish, boyitish, oxirgisini olib tashlash, yuksaltirish, tuproqqa tashlash, ezish yoki o'ldirish uchundir. Rassomni muvaffaqiyatli ishbilarmonlarga beradigan zavqlari emas, balki shaharning go'zalligi va ulug'vorligi maftun etadi. U telegramma oladi, unda u bir paytlar muvaffaqiyatsizlikka uchragan qiz turmushga chiqishga rozi bo'ladi va uni G'arba qaytarib chaqiradi. Vampirlar shahridan o'zining tug'ilgan hududiga butun qalbi bilan intilayotganini endigina ayanchlilik bilan e'lon qilgan Jek, kelolmayman, deb javob berdi va ulug'vor panoramadan uzoqlasha olmay, yana deraza oldiga o'tirdi. Shahar ikkalasini ham zabit etdi, har kimga hayotda izlayotgan narsalarini berib, o'zlarini to'liq qondirish imkoniyatini berdi. Go'zallik va shafqatsizlik Nyu-Yorkda ajralmas tarzda uyg'unlashib, shaharning o'ziga xos qiyofasi va ruhini shakllantiradi.

Ijobiy va salbiy ta'sirlarni o'z ichiga olgan urbanizatsiyaning boshlanishi, O. Genri tomonidan Nyu-York qiyofasida individuallashtirilgan. "**The Defeat of the City**"⁸ qissasida qahramon uzoq provintsiyadan Nyu-

⁸ Henry,O. (2022). Short Stories.FingerPrint Classics.PP. 184- 191.

Yorkka keladi va muvaffaqiyat cho'qqisiga chiqadi. U Amerika orzusining timsoli - o'z imkoniyatini qo'lidan boy bermaslikka muvaffaq bo'lgan oddiy yoqimli yigit. Nyu-Yorkka kelganidan olti yil o'tgach, bema'nii qishloq sotsialitiga aylandi: "Birorta ham shovqinli jarayon, qishloqda sayr qilish, mashinalar to'qnashuvi, hashamatli to'p, agar Robert Uolmsli nomi bo'lmasa, to'liq taassurot qoldirmadi. u yerda maqtanib. Tikuvchilar uning beg'ubor shiminining kesilgan joyida yangi burma olish uchun uni ko'chada kuzatib borishdi. Klubdagi aristokratlar va eng qadimiylar, benuqson oila a'zolari uning orqasidan silashdan xursand bo'lishdi va uni tanish Bob deb atashdi". Robert aristokratga uylanish orqali muvaffaqiyat cho'qqisiga chiqdi. U omadli chipta borligini tushundi, lekin xotinining muzdek zodagonligi, benuqsonligi va sovuqqonligi ba'zan unga og'irlik qilardi. O. Genri shunday deydi: "Poytaxt uni butunlay yutib yubordi. U unga talab qilgan narsani berdi va keyin unga o'z brendini qo'ydi. Shahar tasdiqlangan namunaga muvofiq qayta chizilgan, o'zgartirilgan, kiyingan, muhrlangan. Shahar uning oldida o'zining ijtimoiy darvozalarini keng ochdi va uni past qiyalikli, tekis maysazorga, tanlangan kavsh qaytaruvchi hayvonlar podasiga qamab qo'ydi". Bir kuni Robertning rafiqasi Elis qaynonasidan xat olgach, kutilmaganda erining janubdagi qarindoshlarinikiga borish istagini bildiradi. Ota-fermada "erning barcha ovozlari bir vaqtning o'zida Robertning qalbida kuyladi". Qishloq bolaligi xotiralari uni butunlay egallab oldi: "U qo'ng'iroq sadolarini, Panning nay sadolarini eshitdi, gullar va quyoshning tabassumini ko'rdi".

Qishloqdagi qarindoshlari yosh er-xotinni hayajon bilan kutib olishdi, Robertning nurli onasi keliniga murabbo va bel og'rig'i haqida gapirdi. Baxtli Robert birdan poytaxtning butun jilosini yo'qotdi va o'ziga aylandi: "U hovlilarga hovliqib ketdi, Ike amaki bilan qaytib keldi, qo'lida banjo ushlagan eskirgan mulatto; ayvonga qum sepdi, "Tovoqdag'i tovuqlar" raqsga tushdi ... U shunchaki o'zini nihoyatda vahshiy va shovqinli tutdi. U qo'shiq aytdi, hammani dahshatlari ertaklar bilan dahshatga soldi, qishloqni aldab o'ynatdi, masxara qildi ... ". "U aqldan ozdi, qonida tiriltirilgan eski hayotdan aqldan ozdi". Shu vaqt ichida u yo bir chekkada indamay o'tirgan xotinimi unutdi yoki uning bu yerda hayotdan begonaligini his qildi. Kechqurun Robert u bilan yolg'iz qolishdan qo'rqardi. U og'ir suhbatni oldindan ko'rdi: "Adolatli plebey, u bu sokin, oq libosli vahiyning o'zidayoqadolat hukmini o'qidi". Xotin deraza oldida turardi, uning orqasida ulkan olma daraxti gullagan. Elis muzli ohangda boshladidi: "Robert, men erimni janob deb o'yladim ... ". Uning uchun hammasi tugaganini anganagan Robert hamon xotiniga emas, balki olma daraxtiga qaradi, bolaligida necha marta eng cho'qqiga chiqqanini esladi. Biroq xotini kutilmaganda unga yaqinlashib, gapni tugatdi: "Ammo u yaxshi erkak! Meni o'p, Robert!". Romanning asosiy yakuni bir paytlar Robert poytaxtda yaxshiroq hayot umidida bu fermadan qochib ketganini unutib qo'yadi. Shubhasiz, qissada avtobiografik xususiyatlar mayjud bo'lib, ular syujetda emas, balki asarning umumiylar pafosida namoyon bo'lgan. Buni O. Genrining O'zbekistonda deyarli noma'lum bo'lgan, shunga o'xshash his-tuyg'ular bilan to'ldirilgan she'ri tasdiqlaydi va bu endi qahramonning ovozi emas, balki muallifning bevosita niyati:

Hard To Forget

I'm thinking to-night of the farm, Ned,

And my heart is heavy and sad

As I think of the days that by have fled

Since I was a little lad.

There rises before me each spot I know

Of the old home in the dell,

The fields, and woods, and meadows below
The memory holds so well.

The city is pleasant and lively, Ned,

But what to us is its charm?

To-night all my thoughts are fixed, instead, On our childhood's old home farm.

I know you are thinking the same, dear Ned, With your head bowed on your arm,

For tomorrow at four we'll be jerked out of bed, To plow on that darned old farm.

Nyu-Yorkka nisbatan noaniq munosabat- yozuvchining pozitsiyasi asosiy hisoblanadi. Shunday qilib, "**The Making of a Nyu-Yorker**"⁹ (1905) hikoyasida qahramon hayolparast va shoir qalb, o'z hayotini sayohatlar, shaharlarni kashf qilishga bag'ishlaydi. "Shahar nafaqat Ragls uchun g'isht va beton uyumlari edi, shahar uning uchun o'ziga xos, betakror ruh, hayot qotishmasi bilan, boshqalardan farqli o'laroq, o'ziga xos tabiat, xushbo'yligi, kayfiyati bilan ta'minlangan mavjudot edi". U ko'p shaharlarni ko'rди, lekin Nyu-Yorkka kelganida uning oldida sifat jihatidan boshqa narsa ekanligini anglatdi. Shahar uni o'ziga maftun qildi, u har bir shaharni ayol obrazida ko'rardi. Pittsburgh, Yangi Orlean, Boston shaharlarini ta'riflab, Manxetenni shaharlar qirolichasi deb atadi. Hech bir mamlakat, millat, sinf, hamdo'stlik, partiya, klan yoki boulers uyushmasi unga da'vo qila olmasdi. Lekin, shaharlar insonga nisbatan befarq, sokin bo'lsa ham sovuq va borish qiyin edi". Qo'polliklar shaharning yuzsizligidan, unga nisbatan befarqligidan tirik odamning ruhi sinadi: "Manxetten hech qanday tarzda o'ziga xiyonat qilmadi, u chidab bo'lmas devorlar bilan o'ralgan edi. Hech kim unga qaramadi, hech kim u bilan gaplashmadi ... Birinchi marta u sezmaganalarning og'ir xo'rligini boshdan kechirdi va u moslashishga harakat qilganda qandaydir me'yor ostida, bu chaqnab turgan, oqib turgan, sovib turgan shahardan hech narsa chiqmasdi... Uylar – bo'shliqlar bilan tirjaygan son-sanoqsiz qal'alar, odamlar – jo'shqin ranglarga bo'yagan, ammo qonsiz arvoхlar xudbin odamlarning ma'yus shaklda yurishibdi. Raglsni eng ko'p tushkunlikka solgan narsa bu... o'tkinchi piyodalarining har biriga singib ketgan xudbinlik ruhi edi. Hamma uning nazdida uyatsiz va qabih, o'zini tutishidan yirtqich hayvon bo'lib tuyuldi. Bu odamlarda hech qanday insoniy xislat yo'q edi. Befarq, shafqatsiz, tushunarsiz va murosasiz, hammasi bir naqshga moslashgan, ular marmar haykallar kabi o'z ishlariga shoshilishardi ... Bu shaharning sovuq, sfinksga o'xshagan, kinoyali, o'tib bo'lmaydigan, g'ayritabiyy, qo'pol ifodasi uni yengib, tushkunlikka solib qo'ydi. Uning yuragi bormi? Tunni somonda o'tkazgan ma'qul...". Ragls tilanchilik qila boshladи, lekin "asosiy va befarq olomon shoshilib o'tdi va hech kim uning mavjudligini payqaganini ko'rsatib, qoshini qimirlatmadи. Va nihoyat, bu maftunkor, ammo befarq shaharning ruhi yo'qligiga, uning aholisi simlar va prujinalar orqali harakatga keltiriladigan manekenlar ekanligiga va bu keng sahrodagi yagona jonli mavjudotning o'zi ekaniga amin bo'ladi. Ehtiyyotsizlik bilan asfaltga qadam qo'yan Raglsni o'tib ketayotgan arava urib yuboradi. U hushini yo'qtadi, lekin ko'zini ochganda, unga endigina ruhsiz manekendek tuyulgan odamlarning ustiga egilib o'tirganini ko'radi. Uni ehtiyyotkorlik bilan qulay joyga yotqizishadi, tez yordam chaqirishadi, vino olib kelishadi va ular unga yordam berish va tasalli berish uchun bir-birlari bilan talashadilar. Unga qadalgan ko'zlar "oddiy insoniy rahm-shafqat bilan namlangan mehr bilan qarardi. Bezovta doktor epchillik bilan tekshiruvga keladi. — O'zingizni qanday his qilyapsiz, chol? — so'raydi u Ragglesdan o'ylamay. U baxtiyor tabassum bilan javob berdi: "Bundan yaxshi joy yo'q!" Kasalxonaga yotqizilgan Ragls bir necha kundan keyin xonadoshi bilan janjallahшиб qoladi. Qo'shniсiga hujum qilgani uchun yugurib kirgan hamshiraning savoliga u shunday javob berdi: "Bu yigit mening shahrimni aybladi!" "Qaysi shahar?" – deb so'radi hamshira. "Nyu-

⁹ Smith, C. A. (1922). Selected Stories From O. Henry. PP.111-118

York", deb javob berdi Ragls. Qahramon ma'lum bir jamoani, o'zaro yordamni, odamlarning muammoga yordam berishga tayyorligini his qildi. Bu uni haqiqiy Nyu-Yorklik qila olardi. Ushbu hikoyada Raglsning vataniga muhabbat, nima bo'lgan holatda ham u yerda yashayotgan odamlarning befarq emasligi, va Nyu yorklikka aylangan yigit haqida aytib o'tilgan.

"Making of a New Yorker" ga kontseptual jihatdan yaqin bo'lgan **"Squaring the Circle"** hikoyasi. Uning qahramonlari, Missuri shtatining ikki fuqarosi, qasos holatida. Urushayotgan urug'- qabilalarning har birida bittadan odam qolgan. Nyu-Yorkda yashovchi kambag'allar nafaqat o'z kuchiga, balki xuddi shu qashshoqning yordamiga ham ishonishlari mumkin. Qashshoqlikka qarshi mardonavor kurashadigan, bir-birini qo'llab-quvvatlovchi insonlarga ba'zan taqdir yordam beradi deb ishonishgan. **"The Purple Dress"** qissasida muallifning bu boradagi pozitsiyasi yaqqol namoyon bo'ladi. Qahramonning barcha orzulari bu mavsumda urf bo'lgan yangi qizil ko'yakni sotib olish bilan bog'liq. Bir necha oy davomida u har yili korporativ ziyofatda shunday ko'yakda chiqish uchun har bir tsentni tejagan. Qiz o'zi pinhona sevib qolgan xo'jayinining unga e'tibor berishiga umid qillardi. U o'zi uchun kerakli kiyimni buyurtma qilishga muvaffaq bo'ldi, lekin o'zi pulni raqibiga berdi. Qahramon allaqachon o'z taqdiri bilan kelishib oldi, barcha umidlarning barbod bo'lishini jasorat bilan qabul qildi, ammo baxtli baxtsiz hodisa unga yordam berdi. Ko'yakni vaqtida xarid qila olmagani uchun uzr so'ragani borgan tikuvchining o'zi ozoda va halol mijozning ehtiyojini qondirib, hozir olib, pulni keyinroq to'lashni taklif qildi. Orzusi ro'yobga chiqadi: ajoyib libos uni o'zgartiradi, uni malikaga aylantiradi va boshliq qizga hayrat bilan qaraydi. Hikoyaning yakunida ular o'rtasidagi romantika ehtimoli haqida ishora mavjud. O'Genrining qisqa hikoyasida qip-qizil yelkanlar kabi qizil libos imon, nekbinlik va fazilat uchun mujassamlangan mukofotdir. Yozuvchining ta'kidlashicha, mehr va fidoyilik hali ham mukofotlanadi, orzular ushaladi, bunga faqat ishonish kerak.

"The Third Ingredient" qissasida qahramonlarning o'zaro yordami, chidamliligi va hayotiyligi orzuning ro'yobga chiqishiga yordam beradi. Hikoya qahramoni, ochlikdan azob chekayotgan Xetti Pepper, g'ayrat bilan vaziyatdan chiqish yo'lini qidiradi va uni nafaqat ajoyib tarzda topadi, balki yangi sevgilisi uchun baxtli taqdirni ham tartibga soladi. O. Genri uni "Gerkules qizi, Janna d'Ark, yelkali qiz" deb ataydi. Uning orzusi ko'proq prozaik, ammo ayni paytda shoshilinchroq edi - Xetti qovurdog' pishirmoqchi edi. Uning faqat go'shti bor edi va u kartoshka va piyoz qidirib yo'lga chiqdi. Kartoshkani qo'shnisidan topadi, piyoz esa - u tanimagan yigitda bor edi, u piyoz bilan shamollahni davolamoqchi bo'lgandi. Ma'lum bo'lishicha, u o'zini daryoga cho'ktirishga qaror qilgan qo'shnisi Xettini qutqarish chog'ida shamollab qolgan. Yigit boy, kelishgan va o'zi qutqargan qizga oshiq edi. Piyoz va energiya yordamida Xetti zaifroq va nozikroq do'stining niyatini amalgalashiga yordam beradi. Biroq, bu erda hamon tasodif asosiy rol o'ynaydi: ularni taqdirning o'zi uchrashтиrdi. O. Genri taqdirning ajoyib tasodifiy imkoniyatlari sof amerikacha tarzda munosabatda bo'ladi: umidsizlikka tushmaslik kerak, siz o'z baxtingiz uchun oxirigacha kurashishingiz kerak, shunda taqdir sizga imkoniyat beradi. Agar optimizm, doimiy harakat bilan birgalikda muvaffaqiyatga olib kelishi mumkin bo'lsa, unda bo'sh xayolparastlik O. Genri Amerikasidagi milliy fazilatlar qatoriga kirmaydi.

Ushbu mavzuga bag'ishlangan bir nechta qisqa hikoyalar muallifning xususiyatlarini namoyish etadi. Haqiqatda biror narsani o'zgartirishga intilgan qahramonlar o'zlarini uchun boshqa hayotni o'ylab topadilar, orzular va xayollar dunyosiga kiradilar. **"While the Auto Waits"**¹⁰ qissasida, qahramon, arzon restoranning kambag'al kassiri parkda bir yigit bilan uchrashadi. U o'zini xonimdek ko'rsatib, hayotining ulug'vorligi va dabdabasi haqida kamtarona gapiradi: "Oh, puldan charchaganimga ishonmaysiz - har doim pul, pul! Men shunchaki o'yin-kulgi, olmos, sayohatlar, jamiyat va har qanday hashamatdan charchadim! Uning so'zlariga

¹⁰ Henry, O. (2012). The Gift of the Magi and other short stories. Courier Corporation.

ko'ra, u ba'zida oddiy, tabiiy odamlarning yonida bo'lish uchun xizmatkorining ko'ylagini oladi. Qo'rqoq, kamtarona kiyangan suhbatdosh, agar uning shaxsiy fazilatlari bo'lsa, u oddiy odamni sevib qolishi mumkinligi haqidagi e'tirofini umid bilan tinglaydi. Yigit ko'p narsaga erisha olishiga ishontiradi va qo'rqoqlik bilan imkoniyat bor-yo'qligini so'raydi. Qiz bemalol va pastkashona javob beradi, u “- yana bunday injiqlik paydo bo'lishini bilmayman”, deb javob beradi. U kechki ovqatga borishi kerakligini va park yaqinidagi oq limuzindagi haydovchi uni kutib turganini aytib, jo'nab ketadi. Yigit yashirinchha uning orqasidan ergashib, ko'chaning narigi tomonidagi arzon restoranda kassa yonida o'tirganini ko'radi. Bir oz o'ylandida so'ng oq limuzinga o'tirdi va haydovchisiga klubga borishni aytди. Agar bechora kassir o'zi uchun boshqa hayotni o'ylab topmasa va aldamasa edi, ehtimol bu uning imkoniyati bo'lar edi.

“The Count and the Wedding Guest”¹¹ qissasida motam kiygan yigit va qiz bir-biriga o‘zlari haqida uydirma hikoya qilib berishadi. U vafot etgan qallig'i, italiyalik graf Fernando Mazzini uchun motam tutishi haqida gapiradi. U boshqa erkakni seva olmasliginii, chunki uning yuragi abadiy chiroyli grafga tegishli ekanini aytadi. Yigit esa o'zining qudratli va boy do'sti haqida hikoya qiladi, uning atrofida hamma undan qo'rqadi va shaxsiy hamdardlik tufayli unga homiylik qiladi. Yoshlar yolg'iz qolganlarida, bu o'ylab topilgan quruq gaplar ularning suhbatini qizdirdi, hayotlarini romantik, qiziqarli va sirli narsalar bilan to'ldirdi. Ammo ular uchrashib, sevib qolishganda, xayoliy o'tmish faqat ularga aralashdi, haqiqiy hayotga yolg'oni aralashтиrdi va haqiqiy sevgining quvonishiga yo'l qo'ymadи. Qahramonlar bir-birlariga haqiqatni aysalar bu faqat ularga baxtga yo'l ochadi. **“Transients in Arcadia”¹²** qissasida qahramon, yirik univermagda sotuvchi ayol, ta'tilini soxta aristokratik nom ostida boy mehmonxonada o'tkazish uchun yil davomida pul tejaydi. Ikki hafta davomida o'zining hayotini o'tkazish uchun u bir yil davomida o'zidan hamma narsani rad etadi. O. Genri haqiqiy hayot bergen narsadan foydalanmaydigan bo'sh xayolparastlarni jazolaydi. “Transients in Arcadia” qissasi qahramoni ijtimoiy niqobini yechib, o'zi haqida haqiqatni gapirgandagina sevgisini topadi. O. Genrining Nuu-York hikoyalariдagi "kichkina odam" mavzusi ga rahm-shafqat va ijtimoiy adolatsizlikdan g'azablanishdan charchamaydi, garchi bu motiv ko'p hikoyalariда mavjud bo'lsa ham.

Amerikaliklar milliy mentalitetining yana bir o'ziga xos xususiyati bu dunyonи quvnoq, optimistik idrok etish, o'zingizni yomon yoki qiyin his qilayotganingizni tan olishni istamaslikdir. Mashhur amerikalik keng tabassum aynan shunday e'tiqoddan tug'ilgan: agar siz biror narsaga loyiq bo'lsangiz, unda siz bilan hamma narsa yaxshi bo'lishi kerak deydi. Bu tashqi qatorda doimo namoyon bo'ladi. Agar boshqa millatlarda yig'ilishda hayotdan shikoyat qilish odat tusiga kirgan bo'lsa, hatto hech qanday yomon narsa bo'limgan bo'lsa ham, amerikaliklarda esa salbiy bo'lib o'tgan voqeani yashirish ehtimoli ko'proq. Ba'zan bu kulgili, ammo ahamiyatli ko'rindi: agar odam hali ham tirik bo'lsa, unda hamma narsa yaxshi, chunki hali ham imkoniyat bor degani. Haqiqiy amerikalik mag'lubiyatni tan olmasligi kerak, chunki bu boshqalarning nafratiga sabab bo'lishi mumkin. O. Genri ba'zan vatandoshlarining bu xususiyatini "qora hazil" uslubida talqin qiladi. Shunday qilib, "Thanksgiving Day" hikoyasida keksa janob Shukrona kunida (AQShda noyabr oyining oxirgi payshanbasida nishonlanadigan milliy bayram) pul tejash va daydi, tilanchilarni boqish uchun uch kun ochlik e'lon qiladi, chunki u kambag'allarga samimiy hamdardlik tufayli emas, balki boy odam maqomini saqlab qolishga intiladi.

“Skylight room” qissasida ishidan ayrilgan qiz bu haqda aytishdan uyaldi va o'z xonasida, ishonchsiz qo'shnilar qurshovida ochlikdan vafot etishiga oz qoladi. Yozuvchi qashshoqlikni sharmandalarcha yashirishni, “odob an'anasi”, taraqqiyot davri ruhini yetkaza oladigan idealini tasvirlaydi. O. Genri

¹¹ Henry,O. (2022). Short Stories.FingerPrint Classics.PP. 85-92.

¹² Henry,O. (2022). Short Stories.FingerPrint Classics.PP. 210- 216.

hikoyalarining qahramonlari, birinchi navbatda, kambag'allar, bir tiyinlik maosh uchun ishlaydilar. U baribir shaharga "pastdan" qarab turardi. "The Four Million" to'plamining so'zboshisida u shunday deb yozgan edi: "*Kimdir Nyu-Yorkda e'tiborga loyiq 400 kishi borligini aytishni xohlaydi. Ammo keyin yana bir mantiqiy ro'yxatga oluvchi chiqadi va Nyu-Yorkda bunday odamlar to'rt yuzta emas, balki to'rt million ekanligini isbotlaydi. Bizga u haqdek tuyuladi va biz hikoyalarimizni to'rt millionga bag'ishlaymiz.*" Hikoyani yozuv stoliga o'tirib, o'ylab yozib bo'lmaydi. Siz olomon bilan ko'chaga chiqishingiz, odamlar bilan suhbatlashishingiz va haqiqiy hayotning shiddatini his qilishingiz kerak - bu hikoya yozuvchini rag'batlantiradi ", deydi O. Genri. O'z kambag'al qahramonlarini tasvirlashda O. Genri hech qachon radikal ijtimoiy o'zgarishlarni talab qilmaydi. Yozuvchi hayot xo'jayinlarini vaziyatning aybdorlari deb hisoblaydi, boy bo'la turib har bir sentni tejaydi lekin kichik xodimlarning sharoitini, ahvolini tushunmaydi yoki tushunishni xohlamaydi. Nyu-Yorkdagi bu kabi boylar o'z hayotini yashaydi: kotiblar va sotuvchilar har bir sentni tejashadi, sovg'alar sotib olishadi, bir-birlariga yordam berishadi, eng yaxshisiga umid qilishadi. Ularning muammolari doirasi beixtiyor cheklangan: yangi ko'ylak, qovurish uchun piyozi, yakshanba kuni shahar tashqarisida sayr. Nyu-York to'plamlaridagi ko'plab hikoyalarida O. Genri o'z qahramonlari nomidan bevosita o'quvchilarga murojaat qiladi: agar siz yigirma yoshda bo'lsangiz va nonushta uchun o'ttiz sentdan ko'proq pul sarflay olmasangiz, siz kechqurun ishdan kech qaytsangiz, boshqa hech bir ish qilolmaydigan darajada charchagan bo'lsangiz nima qilish kerak va siz haftasiga olti dollar olasiz, hali bu yaxshi bo'lgani, chunki ikki yil oldin bu to'rtta edi. "**An Unfinished Story**"da O. Genri o'ziga xos bo'lmagan pafos bilan hayot sohiblarini la'natlaydi, ular uchun qotillar va o't qo'yuvchilar uchun tayyorlangandan ham shafqatsizroq jahannam azoblarini bashorat qiladi. Amerikada o'zini "past tabaqa" deb bilgan odamning o'zi bunday vaziyatda aybdor sifatida qabul qilinadi. Har bir insonning imkoniyati tengligi, mehnat va tirishqoqlik bilan xohlagan maqsadingizga erishishingiz mumkinligi doimiy e'lon qilingan mamlakatda no-sotsial shaxslar rahm-shafqatni keltirib chiqarmaydi.

Xulosa. O. Genri hikoyanavisligining Amerika adabiyotida tutgan o'rni beqiyos. Yozuvchi hikoyalari uchun tanlagan mavzulari turli xil, har bir hikoyasi takrorlanmas, o'zgacha yozilgan. Ko'pgina hikoyalari, jamiyatga nisbatan qarashlari olimlar va adabiyotshunoslar tanqidiga uchragan bo'lsa ham uning noyob yozuv uslubiga ega ekanligi isbotlandi. Uning hikoyalari ham yozuvchining o'zi, ham u uchrashgan, tinglagen va kuzatgan minglab odamlarning xilma-xil hayotiy tajribasini o'zida mujassam etgan. U qalam ostiga olgan hikoyalar Amerika Qo'shma Shtatlarning janubiy hamda g'arbiy shaharlari tabiatni, urf-odatlari, an'analari, muhitini, mamalakat sharqiy qismining sanoat va tijorat sohasini, qolaversa, Markaziy va Janubiy Amerikaning bir nechta respublikalarini qamrab oldi. Qo'shma Shtatlarning alohida geografik joylashuvi va ko'plab ob'ektiv tarixiy omillar tufayli madaniy dominant stereotiplarning bir turini ajratib ko'rsatish mumkin emas. Qo'shma Shtatlarning har bir tarixiy mintaqasi aniq madaniy o'ziga xoslikka ega. Nyu-York haqidagi qisqa hikoyalar boshqalariga qaraganda kamroq darajada hazil unsurlarini o'z ichiga oladi, ular ancha sentimentaldir.

Adabiyotlar ro'yxati:

- Smith, C. Alphonso. (1925) O. Henry Biography. Garden City, N. Y. and Toronto. Doubleday, Page & Company.
- Smith, C. Alphonso. (1922) [Ed], Selected Stories from O. Henry. New York, the Odyssey Press.
- Bloom, Harold. (1999) Bloom's major short story writers. O. Henry. Chelsea House Publishers.
- Левидова, И. М. (1973). О'Генри и его новелла. Москва.

5. Henry, O. (1908).The Voice of The City. Further Stories of the Four Million. Mc.Clure company. New York. PP. 3-6.
6. Henry, O. (2008). The Duel. The Library of America. New York. PP. 382-386.
7. Henry, O. (2022). Short Stories.FingerPrint Classics.PP. 184- 191
8. Henry, O. (2012). The Gift of the Magi and other short stories. Courier Corporation.
9. Utkirovna, N. S. O. Henri hikoyalarining o'ziga xos yozuv uslubi://Til, adabiyot, tarjima, adabiy tanqidchilik va zamonaviy yondashuvlar, 2022, 126-128 b.
10. Utkirovna, N. S. Amerika adabiyotida hikoya janrining shakllanishi. // Translation and intercultural communication through the English literature and linguistics, 2023, 39-41 b.
11. <https://www.loa.org/news-and-views/1873-o-henry-an-unfinished-story>
12. <https://www.encyclopedia.com/history/culture-magazines/genteel-tradition#:~:text=The%20term%20%22genteel%20tradition%22%20was,and%20encourage%20conservative%20political%20reform>
13. <https://www.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/maqolalar/qisqa-hikoyalar-qiroli>
14. <https://qomus.info/oz/encyclopedia/y/yumor/>
15. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Hikoya>